

De bedoeling in lijn met de praktijk.

De bedoeling en de praktijk

De bedoeling volgens de wet

In de wet op het primair en voortgezet onderwijs staat dat het onderwijs zodanig moet worden ingericht dat een ononderbroken ontwikkelingsproces doorlopen moet kunnen worden en dat dit proces moet worden afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerling.

Hoe scholen het onderwijs vervolgens vormgeven, daarin zijn ze relatief vrij. Er is een aantal verplichtingen waaronder de verplichte doorstroomtoets voor het primair onderwijs en het CSE voor het voortgezet onderwijs (vmbo t/m vwo). Hoe de scholen de leerlingen hierop voorbereiden, mogen ze grotendeels zelf bepalen.

Wat leerlingen vervolgens moeten leren staat vast in het curriculum en wordt beschreven in de kerndoelen en eindtermen. Scholen hebben de vrijheid om dit te laten aansluiten op de context van de school en de eigen onderwijsbehoefte.

Wat zien we in de praktijk

We zien scholen worstelen met deze opdracht. Nederlandse leerlingen zijn maar matig gemotiveerd (*Inspectie van het onderwijs*, 2019), het onderwijs sluit onvoldoende aan op de problemen die er op hun afkomen en de uitval is groot.

Naar schatting zijn er bijna 70.000 leerlingen die drie maanden of langer thuis zitten en ongeveer 270.000 leerlingen krijgen geen volwaardig onderwijs (Balans, 2024). Dit betekent dat we talenten onbenut laten (*Inspectie van het onderwijs* (2025)).

Leerlingen worden niet afgerekend op wat zij kunnen, maar op wat zij *niet* kunnen en voor heel veel ouders en leerlingen geldt nog steeds: hoe hoger hoe beter. Ouders streven steeds vaker naar hogere schooladviezen voor hun kinderen, mede onder invloed van de verplichte doorstroomtoets. Dit leidt enerzijds tot een daling van het aantal leerlingen op het vmbo, en anderzijds tot een toenemende druk op kinderen, die op jonge leeftijd al moeten presteren op een manier die niet altijd past bij hun ontwikkeling.

Dit kan niet de bedoeling van het onderwijs zijn.

Hoe dan wel?

Vernieuwingscholen

Bij scholen die het anders doen staat het plezier dat het kind in het leren heeft voorop. Het zien hoe kind doet en wie het is, is daarbij van belang. Jan Bransen (2019) zegt dat het je als leraar maar om een ding zou moeten gaan en dat is, dat je de levenslust van je leerlingen herkent en blijft voeden en hen zelfvertrouwen geeft. Dit zelfvertrouwen helpt hen om zich in iedere situatie te kunnen redden.

De inspectie geeft aan dat zij dit ook belangrijk vindt. Zij vindt dat leerlingen weerbaar moeten worden om deel te kunnen nemen aan een veranderende wereld. Kennis en vaardigheden worden daarbij allebei van belang geacht.

Jan Rotmans (2022) stelt zelfs dat het onderwijs de cruciale schakel is voor de transitie die zich nu voordoet in de samenleving. Voor het onderwijs betekent dit dat er verschuiving moet plaatsvinden van standaard naar gepersonaliseerd onderwijs en dat we van het rendementsdenken af moeten. Leerlingen moeten zich kunnen aanpassen aan veranderingen en zullen veerkrachtiger moeten worden, want wij kunnen slecht voorspellen hoe de toekomst en de toekomstige banen zich gaan ontwikkelen. Een goede balans tussen kennis, theorie en praktijk is daarbij van belang.

Een flink aantal (traditionele) vernieuwingscholen laat zien dat het anders kan en dat er aandacht is voor de ontwikkeling van het kind. In *De staat van het vernieuwingsonderwijs 2025* schetsen zij het positieve alternatief.

Vernieuwingscholen streven ernaar om leerlingen meer zelfstandigheid over hun eigen leerproces te geven maar dit is geen gemakkelijke opgave (Sins, 2025). Zij proberen binnen de bestaande kaders hun onderwijs zo vorm te geven dat het zelfregulerend leren bevorderd wordt.

(Traditionele) Vernieuwingscholen kunnen een voorbeeld zijn voor hoe het anders kan. Een gedegen onderzoek naar wat de impact van deze scholen is op de weerbaarheid, motivatie, uitval en de prestaties van de kinderen zou een goed begin zijn om hier meer inzicht in te geven.

Op deze manier zouden we de bedoeling van het onderwijs meer in lijn kunnen brengen met de praktijk.

Bronnen.

Balans Landelijke oudervereniging (2024), *Thuiszitters tellen, een ander licht op passend onderwijs*. <https://balansdigitaal.nl/thuiszitters-tellen>

Bransen, J. (2019) *Gevormd of vervormd? Een pleidooi voor ander onderwijs*. ISVW uitgevers.

Inspectie voor het onderwijs, (2019) *motivatie om te leren*.

Inspectie voor het onderwijs, (2025) *"Rapport de staat van het onderwijs"*

Rothmans, J., Verheijden, M. (2022) *Omarm de chaos*, De Geus

Sins, P. (2025), *Zelfregulerend leren in het vernieuwingsonderwijs*, *De Staat van het Vernieuwingsonderwijs 2025*, <https://doi.org/10.5281/zenodo.15149915>